

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

**Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв України**

ФОРТЕПІАНО

**Програма
для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I-II рівнів акредитації**

**Спеціальність “Народна художня творчість”
Спеціалізація “Народне інструментальне мистецтво”**

Київ – 2006

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв України

ФОРТЕПІАНО

Програма
для вищих навчальних закладів
культури і мистецтв I–II рівнів акредитації

Спеціальність
“Народна художня творчість”
Спеціалізація
“Народне інструментальне мистецтво”

Київ 2006

Видання здійснено на замовлення Державного методичного центру навчальних закладів культури і мистецтв України

ФОРТЕПІАНО

Програма

для вищих навчальних закладів культури і мистецтв

I–II рівнів акредитації. – Київ: “Фірма “ІНКОС”, 2006. – 20 ст.

Укладач	С. Ю. Конопльова – старший викладач Миколаївського вищого державного училища культури
Рецензенти:	О. П. Макаренко – зав. кафедрою інструментально-виконавських дисциплін Миколаївського державного університету ім. В. О. Сухомлинського, кандидат мистецтвознавства, доцент
	О. М. Травіна – викладач Херсонського училища культури
Відповідальний за випуск	Т. Ф. Стронько
Редактор	Л. В. Московченко

© Конопльова С. Ю., 2006
© Державний методичний
центр навчальних закладів
культури і мистецтв, 2006

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПІСКА

Курс “Фортепіано”, як і всі музичні дисципліни, активно сприяє музично-естетичному розвитку студента, формуванню художнього смаку, розвиває його професійні здібності. Загальні завдання даного курсу співзвучні основним предметам спеціалізації, але відмінність кінцевої мети та навчальних планів обумовлюють певну специфіку програми.

Курс “Фортепіано” містить послідовний виклад основних методичних положень навчання гри на фортепіано. Учбовий матеріал розподілено за принципом поступового ускладнення, з урахуванням різного рівня музичної підготовки (з початковою музичною підготовкою та з музичною підготовкою 5–7 класів ДМШ).

Індивідуальна форма занять при навчанні гри на інструменті створює педагогу необхідні умови для всебічного вивчення і об’єктивної оцінки індивідуальних можливостей кожного студента і має на меті диференційовані методи роботи.

Вивчення дисципліни має велике значення у системі навчання. Курс “Фортепіано” покликаний формувати різнобічні якості та вміння для практичної діяльності працівника у галузі культури та мистецтв. Майбутній спеціаліст повинен одержати достатній рівень професійної педагогічної та загальнокультурної підготовки.

Мета і завдання курсу

У навчальних планах вищих училищ культури курс “Фортепіано” є невід’ємною частиною музичного виховання. Найважливішим принципом роботи необхідно вважати вміння об’єднувати специфіку з традиційними для предмета видами роботи.

Мета індивідуальних занять з фортепіано – підготовка спеціаліста, здатного самостійно працювати у сфері музично-естетичного виховання учасників творчих самодіяльних колективів та в оркестрах народних інструментів.

Загальні завдання:

- формування духовності, художнього та естетичного смаку на кращих зразках народної музики, творах українських та зарубіжних класиків, сучасних композиторів;
- вивчення творів, різноманітних за змістом, формою, стилем, фактурою;
- формування навичок гри на фортепіано та робота з нотним текстом;
- закріплення основ теоретичних знань, набутих на заняттях з предметів музично-теоретичного та спеціального циклів;
- навички сприймання змісту музичного твору в розвитку через слухові враження та уявлення, уважного ставлення до авторського тексту;
- формування природних та доцільних прийомів звуковидобування на основі активного слухового контролю;
- оволодіння навичками читання нот з аркуша, оркестрових партитур, гри в ансамблі, акомпанування. Ознайомлення з прийомами підбору за слухом найпростіших мелодій з елементами початкової імпровізації та розвиток музичної пам'яті;
- виховання здатності до самостійної роботи з музичним матеріалом та самостійної діяльності за майбутньою професією.

До курсу “Фортепіано” (ПП-08) входять такі змістовні модулі:

- вміння бачити, чути та відтворювати нотний текст з усіма деталями. ПФ.С.07ПП.Н.34.01
- вивчати, пізнавати та відтворювати риси стилю музики різних періодів історії. ПФ.С.07ПП.Н.34.02
- читання нот з аркуша. ПФ.С.07ПП.Н.34.03
- транспонування. ПФ.С.07ПП.Н.34.04
- розвиток поліфонічного, гармонічного мислення та музичної пам'яті. ПФ.С.07ПП.Н.34.05
- закріплення основних теоретичних знань, набутих на заняттях із сольфеджіо, теорії музики, гармонії та інших предметів спеціального циклу. ПФ.С.07ПП.Н.34.06

- акомпанування, гра в ансамблі, підбір на слух найпростіших мелодичних побудов та акомпанування найпростішими фактурними варіантами. ПФ.С.07ПП.Н.34.07
- виконавська воля, естрадна витримка, артистизм, самостійність у вирішенні художніх завдань інтерпретації. ПФ.С.07ПП.Н.34.08.

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Навчальний процес базується на конкретному визначенні обсягу навичок, вмінь та знань, потрібних для оволодіння інструментом з урахуванням доцільно укладеного індивідуального робочого плану, що передбачатиме послідовний і гармонійний розвиток студента на основі внутрішніх та міжпредметних зв'язків. Студент повинен усвідомлювати велике значення курсу для успішного вивчення предметів спеціального циклу, розвитку його індивідуальності, підготовки його до майбутньої практичної професійної діяльності. Таке ставлення до курсу виховується на заняттях, концертах, зборах, у бесідах тощо.

Індивідуальні робочі плани складаються на початок кожного семестру на основі програмних вимог з урахуванням рівня загального музичного розвитку та рівня володіння технікою гри кожним студентом. Індивідуальне заняття триває 45 хвилин. В індивідуальних робочих планах фіксується форма контролю, успішність студента, репертуарний план. Плани обговорюються на засіданнях предметної комісії "Фортепіано" і затверджуються головою циклової комісії та навчальною частиною.

Вимоги до індивідуальних занять

Курс "Фортепіано" – це частина комплексної системи навчальної освіти 1 та 2 ступенів. Індивідуальне заняття – основна форма навчально-виховної роботи, кожне заняття якої являє собою конкретний етап навчального процесу.

Від викладача вимагається індивідуалізація методів роботи з кожним студентом, ретельно продумана система організації учбового процесу, розуміння допустимих і необхідних відхилень від програмних вимог, вибору доцільних прийомів та методів музикально-технічного піаністичного розвитку студента, які не пошкоджують виконавської техніці інструменталіста. Разом з цим, принцип індивідуального підходу до кожного студента повинен засновуватися на тому загальному, що визначає значення курсу фортепіано для всіх студентів спеціалізації "Народне інструментальне мистецтво". Йдеться про функцію розвиваючого навчання курсу фортепіано, його виховні можливості.

Індивідуальні заняття з курсу "Фортепіано" повинні базуватися на принципах науковості, в тісних міжпредметних зв'язках і дотримувати таких вимог:

- створення психологічного настановлення, націлене на активне оволодіння комплексом спеціальних знань та практичних навичок;
- удосконалення методики та змісту індивідуальних занять, враховуючи особливості спеціалізації;
- цілеспрямоване керування пізнавальною діяльністю студента;
- розвиток та удосконалення самостійної роботи студента;
- розвиток усвідомленого становлення студента до матеріалу, що вивчається;
- розвиток творчого мислення студента;
- розвиток і використання позитивного впливу занять з предметів спеціального циклу на емоційне сприйняття музики, працездатність, формування почуття ритму та координації рухів;
- збагачення музичного світогляду та музичних уявлень студента за допомогою ТЗН;
- розвиток творчих здібностей та виховання культури особистості студента.

Короткі методичні поради

При перших зустрічах зі студентами викладач повинен ознайомити їх з історією фортепіано, будовою, художніми можливостями інструмента. Бажано також розповісти студентам про:

- місце і роль фортепіано в їх спеціальності як у період навчання, так і в майбутній самостійній діяльності;
- історичні зв'язки спеціального інструмента і фортепіано;
- зміст оригінальної фортепіанної літератури і перекладів-транскрипцій фортепіанних творів в репертуарі спеціального інструмента;
- коло предметів музично-теоретичного циклу, зв'язок цих предметів зі спеціальним інструментом і фортепіано;
- можливість формування і розвиток поліфонічного мислення в умовах занять фортепіано, ступінь залежності практичної

діяльності музиканта даної спеціальності від рівня

поліфонічного мислення;

- основна методична література з фортепіано.

Стиль і форми спілкування зі студентом на заняттях будуть продиктовані основною цільовою установкою: в роботі над твором не тільки навчити розуміти і виконувати кожен знак нотного тексту, але й при виконанні в звуковому відтворенні виявити ті, значення яких важливе для повноти розкриття художніх норм стилю. Вимоги художнього виконання усіх деталей тексту різних за стильовими направленостями фортепіанних творів обумовить засвоєння студентами багатого арсеналу художніх засобів виразності: різноманітність туше, штрихів, нюансів, прийомів педалізації, своєрідність артикуляції та ін.

Ідеалом творчих контактів між викладачами спеціальності і фортепіано могли б стати сумісні планування і обговорення робочого плану по фортепіано. Дублювання творів у робочих планах спеціальності і фортепіано краще уникати.

В методиці кожного заняття прямо чи побічно повинні бути присутні елементи навчання студента вмінню використовувати фортепіано на допомогу вивченню інших дисциплін (теорії, сольфеджіо, гармонії, аналізу форм, музичної літератури, аранжування, інструментоведення, читання партитур та ін.). Ці елементи складають в сумі комплекс методичних вимог до занять фортепіано, який зветься "міжпредметні зв'язки".

Програма складена з доповненнями та змінами згідно з вимогами Державних стандартів 2005 р.

Розподіл навчальних годин по семестрах

Денна форма навчання

Термін навчання – 3 роки 10 місяців

найменування предмета	іспит	загальний обсяг	всього аудит.	індивідуальні заняття	самостійна робота студента	розподіл за семестрами			
						I курс		II курс	
						1 сем. 18 г.	2 сем. 21 г.	1 сем. 17 г.	2 сем. 20 г.
Фортепіано	4	108	76	76	32	1	1	1	1

Вимоги до репертуару

Семестрові вимоги необхідно складати з урахуванням специфіки спеціалізації, рівня музичної підготовки студентів, а також враховуючи виконавський досвід на спеціальному інструменті.

Основу навчального репертуару складають народні, класичні та сучасні п'єси зарубіжних та українських композиторів, танцювальні обробки та переклади українських народних пісень, естрадні та джазові твори.

Під час навчання треба ознайомити студентів з поліфонічними творами та творами великої форми (сонатної та варіаційної). Музичні твори, які складають навчальний репертуар, повинні сприяти:

- вихованню професійного художнього смаку;
- розширенню знань музичної літератури, збагаченню виконавчого досвіду практикою інтерпретації музики різних стилів;
- формуванню оркестрового мислення та розвитку диригентського почуття ритму, удосконаленню мелодичного та гармонічного слуху, поліфонічного мислення;
- прищепленню навичок сольного виконання;
- навчанню ансамблевої гри для прилучення до колективного музикування;

- придбанню навичок акомпанування доступних творів для вокалістів, народних інструментів та їх якісне виконання на фортепіано;
- прищепленню елементарних навичок читання нот з аркуша та оркестрових партитур.

ІНСТРУКТИВНИЙ МАТЕРІАЛ

I семестр	C, G, D, A dur – у прямому та протилежному русі, акорди, довге арпеджіо, хроматичні гами. Етюд – дрібна техніка
II семестр	a, e, h, fis moll – у прямому русі, акорди, довге та коротке арпеджіо, хроматичні гами Етюд
III семестр	F, B dur, d, g moll – у прямому русі, акорди, довге та коротке арпеджіо, хроматичні гами. Етюд

* Послідовність вивчення гам може змінюватися за рішенням предметної комісії.

ОРІЄНТОВНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ РЕПЕРТУАР ПО СЕМЕСТРАХ

Для студентів з початковою музичною підготовкою
(Назва нотної літератури викладена мовою оригіналу видань)

I семестр

Гама

Етюд: С. Гнесіна

П'єси: І. Беркович. “Подольянка”

Д. Шостакович. Марш

Ансамбль: К. Вебер. Вальс із опери “Чарівний стрілець”

Читання нот з аркуша

Гама

Етюд: Т. Ніколаєва

П'єси: П. Чайковський. “Старовинна французька пісенька”

І. С. Бах. Менует *G-dur*

Ансамбль: Л. Колодуб. Дві українські народні мелодії

Читання нот з аркуша

II семестр

Гама

Етюд: К. Гурліт

Поліфонія: Ф. Бланджіні. Арієта

П'єса: А. Штогаренко. “Метелик”

Ансамбль: Л. Бетховен. Марш

Читання нот з аркуша

Гама

Етюд: Л. Лешгорн

Поліфонія: Ю. Щуровський. “Степова пісня”

П'єса: “Хміль лугами” – українська народна пісня

(обр. Я. Степового, переклад І. Берковича)

Ансамбль: І. Гайдн. Уривок з симфонії *C-dur*

Читання нот з аркуша

III семестр

Гами

Етюд: О. Гедіке

Поліфонія: І. С. Бах. Маленька прелюдія *g-moll*.

П'єса: М. Скорик. "Простенька мелодія"

Варіації: І. Беркович. Варіації на народну тему

Акомпанемент: М. Глінка "Не щебече соловейко" (для голосу з фортепіано)

Підбір на слух

Гами

Етюд: А. Лемуан

Поліфонія: А. Юама. Хорал

П'єса: В. Косенко. Пастораль

Варіації: Н. Любарський. Варіації на тему російської народної пісні

Акомпанемент: А. Штогаренко. Танцювальна для скрипки з фортепіано (К. Тахтаджієв. Скрипка: Учбовий посібник для ДМШ. 2-й клас. – К., 1982)

Підбір на слух

IV семестр

Поліфонія: Н. Любарський. На березу дуб похилився

П'єса: Р. Пітерсон. Старий автомобіль

Велика форма: Л. Бетховен. Сонатина *G-dur*

Акомпанемент: Українська народна пісня "Чи я в лузі" обр. Д. Січинського (для голосу з фортепіано)

Читання партитур

Поліфонія: І. С. Бах. Маленька прелюдія *e-moll*

П'єса: Е. Храдескі. Регтайм

Велика форма: В. Моцарт Сонатина *C-dur*

Акомпанемент: В. Косенко Мазурка для домри з фортепіано (Альбом учня-домриста. – К., 1973)

Читання партитур

ДЛЯ СТУДЕНТІВ З МУЗИЧНОЮ ПІДГОТОВКОЮ 5–7 КЛАСІВ ДМШ

I семестр

Гами

Етюд: К. Черні

П'єси: Ю. Щуровський. Танок

І. Штраус. Вальс

Ансамбль: К. Вебер. Хор мисливців з опери Чарівний стрілець

Читання нот з аркуша

Гами

Етюд: Л. Лешгорн

П'єси: Ф. Шуберт, Вальс

І. Беркович. Танець

Ансамбль: М. Лисенко Аріозо. Наталки з опери "Наталка Полтавка"

Читання нот з аркуша

II семестр

Гами

Етюд: Ф. Бурмюллер

Поліфонія: Г. Гендель. Куранта

П'єса: Р. Глієр. Маленький марш тв. 43

Ансамбль: М. Шмітц. "Джайв"

Читання нот з аркуша

Гами

Етюд: І. Беркович

Поліфонія: І. С. Бах. Інвенція *a-moll*

П'єса: Ю. Щуровський. Прелюд

Ансамбль: І. С. Бах. Жарт

Читання нот з аркуша

III семестр

Гами

Етюд: І. Беренс

Поліфонія: І. С. Бах. Маленька прелюдія *E-dur*

П'еса: М. Скорик. Естрадна п'еса
Варіації: К. Сорокін. Варіації
Акомпанемент: Л. Ревуцький "Ой є в лісі калина" (для голосу з фортепіано)
Підбір на слух

Гами

Етюд: С. Ляпунов

Поліфонія: "Та нема гірш нікому" – українська народна пісня

П'еса: Ю. Щуровський. Спляче озеро

Варіації: Ф. Кулау. Варіації

Акомпанемент: М. Скорик Народний танець (для домри з фортепіано)
(Н. Лысенко, Б. Михеев. Школа игры на четырехструнной домре. – К., 1989)

Підбір за слухом

IV семестр

Поліфонія: Ю. Щуровський. Інвенція

П'еса: М. Дворжак. Джазовий етюд

Велика форма: В. Моцарт. Сонатина *C-dur*

Акомпанемент: І. Шамо. "Торлінка" (для голосу з фортепіано)

Читання партитур

Поліфонія: С. Майкопар. Прелюдія та фугета

П'еса: Г. Сасько. Регтайм

Велика форма: М. Клементі. Сонатина *D-dur*

Акомпанемент: Б. Лятошинський. "Ой на горі, горі" (обр. української народної пісні для скрипки з фортепіано) К. Тахтаджієв. Скрипка: Учебный посібник для ДМШ. 3-й клас. – К., 1990)

Читання партитур

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ НОТНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Августинов Ю.* Учитесь играть на рояле. Самоучитель для взрослых, ч. 1, 2. – Л., 1988.
2. *Альбом учня-балалаечника.* – К., 1975.
3. *Альбом учня-домриста.* – К., 1973.
4. *Ансамблі для фортепіано.* Учебный репертуар для ДМШ. Упор. Л. Цвірко. – К., 1974.
5. *Артоболеская А.* Первая встреча с музыкой. 4-е изд. – М., 1988; 5-е изд. – М., 1989.
6. *Артоболеская А.* Хрестоматия маленького пианиста: Учебное пособие для начальных классов ДМШ. – М., 1991.
7. *Баренбойм Л. А., Перунова Н. Н.* Путь к музыке. – Л., 1989.
8. *Бах І. С.* Маленькі прелюдії та фуги. – К., 1995.
9. *Беренс Г.* Вибрані етюди для фортепіано. – К., 1987.
10. *Беркович І.* Вибрані твори для фортепіано. – К., 1972.
11. *Бетховен Л.* Фортепианная музыка для начинающих. – Будапешт, 1986.
12. *Варіації для фортепіано.* – К., 1981.
13. *Варіації українських радянських композиторів.* – К., 1973–1974.
14. *Веселка:* Сто пісень народів світу в обробці для фортепіано Ю.Щуровського. – К., 1980.
15. *Верещакін Я.* Твори для фортепіано. – К., 1986.
16. *Вибрані сонати зарубіжних композиторів для фортепіано* /Упор. Б. Милич – К., 1990.
17. *В чотири руки.* Популярні твори в легкому перекладанні мелодії. /Упор. Милич Б., Шульма Н. – К., 1984.
18. *Глиэр Р.* Избранные пьесы для фортепиано. – М., 1986.
19. *Губа В.* Твори для фортепіано. – К., 1988.
20. *Дворжак М.* Джазові етюди для фортепіано. Зопит 1,2. – К., 1990.
21. *Джазовые и эстрадные композиции для фортепиано.* – М., 1988, 1989, 1991.
22. *Джоплин С.* Регтаймы для фортепиано. ч. I, II. – Будапешт, 1984.
23. *Джоплин С.* Регтаймы. – М., 1991.
24. *Етюди для фортепіано на різні види техніки 5–7 кл.* – К., 1986–1990.
25. *Збірник педагогічних п'ес українських радянських композиторів для фортепіано* /Упор. Милич Б. – К., 1971.
26. *Золотая лира:* Альбом классической и современной популярной музыки – М., Советский композитор, 1990.
27. *Клементі М.* Сонатини. – К., 1994.
28. *Косенко В.* Вибрані твори для фортепіано. – К., 1996.
29. *Лешгорн К.* Школа беглости для фортепиано. – М., 1987.

30. *Лисенко М.* Вибрані твори для фортепіано. – К., 1967.
31. *Моцарт В.* Популярні твори для фортепіано. – К., 1994.
32. “Моя Україно” Українські народні пісні в обробці для фортепіано. – К., 1994.
33. *Музыка старинных мастеров* для фортепиано. – Л., 1989.
34. *Николаев А.* Школа игры для фортепиано. – М., 1968.
35. *Ой, за гаєм, гаєм.* Українські народні пісні в легкій обробці для фортепіано. – К., 1995.
36. *П'єси українських композиторів* для домри та фортепіано. – К., 1985.
37. *П'єси українських композиторів* для скрипки та фортепіано. – К., 1978.
38. *Педагогический репертуар.* Русские народные песни в обработке для фортепиано в 4 руки /Сост. Глушенко М. – М., 1974.
39. *Поліфонічні п'єси* для фортепіано на основі українських народних пісень за обробками українських класиків. – К., 1972.
40. *П'єси, етюди та ансамблі.* – К., 1988.
41. *Репертуар балалаечника.* Вип. 1-й – К., 1975; Вип. 2-й. – К., 1980.
42. *Старинные русские романсы.* – К., 1988.
43. *Тахтаджієв К.* Скрипка: Учебный посібник для ДМШ. 2-й клас – К., 1982; 3-й клас – К., 1990.
44. *Українські класичні романси.* – К., 1983.
45. *Фортепіано.* Учебный репертуар ДМШ. 1–7 кл. – К., 1979 – 1992.
46. *Хрестоматія балалаечника* 1–3, 3–5 классы ДМШ. – М., 1973.
47. *Храдеки Э.* Джазовые пьесы для фортепиано. – К., 1972.
48. *Чайковський П.* Вибрані твори для фортепіано. – К., 1994.
49. *Черні К.* Вибрані етюди для фортепіано. – К., 1993.
50. *Чунин В.* Школа игры на трехструнной домре. – М., 1986.
51. *Шелмаков И.* Альбом начинающего домриста. Вып. 1. – М., 1971.
52. *Шмитц М.* Джазовый Парнас. 44 пьесы для фортепиано в 4 руки т. III – Бухарест, 1980.
53. *Шмитц М.* Джазовый Парнас. 111 этюдов, пьес для фортепиано. – Лейпциг, 1978.
54. *Щуровський Ю.* Вибрані твори для фортепіано. – К., 1972.
55. *Щуровський Ю.* Фортепіанні твори для дітей: п'єси, варіації, сонатини, сюїта. – К., 1977.
56. *Якушенко И.* Джазовый альбом для фортепиано. – К., 1989.

МЕТОДИЧНА ЛІТЕРАТУРА

1. *Андреева М.* Первые шаги в музыке. – М., 1979.
2. *Баренбойм Л.* Вопросы фортепианной педагогики. – Л., 1969.
3. *Баренбойм Л.* Путь к музицированию. – Л., 1979.

4. *Беркман Т.* Методика обучения игре на фортепиано. – М., 1977.
5. *Боголюбова Н.* Тайны музыкального мира. – С-Пб., 1997.
6. *Верхолаз Р.* Питання методики читання нот з аркуша. – М., АПН, 1972.
7. *Дьяченко Н., Котляревский И., Полянский Ю.* Теоретические основы воспитания и обучения в музыкальных учебных заведениях. – К., 1987.
8. *Ключков Н.* Искусство аккомпанемента как предмета обучения. – Л., 1961.
9. *Милич Б.* Воспитание ученика-пианиста. – К., 1982.
10. *Милич Б.* Про формування і вдосконалення викладацької майстерності педагогів-піаністів. – К., 1971.
11. *Нейгауз Г.* Об искусстве фортепианной игры. – М., 1961.
12. *Лидкасистый П.* Самостоятельная деятельность учащихся. – М., 1972.
13. *Халабузарь П., Попов В., Добровольская Н.* Методика музыкального воспитания. – М., 1990.
14. *Цыпин Г.* Обучение игре на фортепиано. – М., 1984.
15. *Шмидт-Шкловская А.* О воспитании пианистических навыков. – Л., 1985.
16. *Фейнберг С.* Мастерство пианиста. – М., 1978.
17. *Фейгин М.* Индивидуальность ученика и искусство педагога. – М., 1978.

Для нотаток

Для нотаток

Навчальне видання

ФОРТЕПАНО

Програма

для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I–II рівнів акредитації

Укладач С. Ю. Конопльова

Формат 60×84/16. Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 1,16. Наклад 100 прим.

Видавництво “Фірма “ІНКОС”
14116, м. Київ, вул. Маршала Рибалка, 10/8;
Тел./факс: (044) 206–47–29, 206–47–21
E-mail: inkos@carrier.kiev.ua,
inkos@ln.kiev.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного
реєстру видавців, виробників і розповсюджувачів видавничої
продукції № 2006 від 04.11.2004 р.